

UDK 336.2(4–672 EU)
10.7251/FIN1604046A
Dinka Antić*

PREGLEDNI RAD

Pravila oporezivanja vaučera u EU

Rules of tax vouchers in the EU

Rezime

Pojam „vaučer“ obuhvata različite vrste vrijednosnih kupona, prepaid kartica mobilne telefonije, poklon-kartica, šoping-kartica za diskont kupovine i sličnih kartica kojima se omogućava kupovina dobara ili usluga, direktno ili putem elektronske trgovine. Do sada su članice na različit način oporezivale vaučere, neke odmah po izdavanju, a druge u momentu realizacije vaučera kada se vrši promet dobrima ili uslugama. U prekograničnim transakcijama unutar EU, različit poreski tretman vaučera dovodi do pojave dvostrukog oporezivanja ili dvostrukog neoporezivanja, sa negativnim posljedicama po prihode članica i tržište EU u cjelini. EU je u junu 2016. usvojila izmjene PDV direktive u vezi sa oporezivanjem vaučera, koje imaju za cilj eliminiranje divergentnih nacionalnih poreskih pravila.

Ključne riječi: PDV, vaučeri.

Abstract

The term “voucher” includes different types of securities coupons, prepaid mobile phone cards, gift cards, shopping cards for discount purchase and similar cards that allow the purchase of goods or services, directly or through electronic commerce. To date, members differently tax vouchers, some immediately after issuance, and the other at the time of implementation of vouchers when supplies goods or services. In cross-border transactions within the EU different tax treatment of vouchers leads to double taxation or double non-taxation, with negative consequences for income States and the EU market as a whole. EU in June 2016, adopted amendments to the VAT Directive concerning the taxation of vouchers, which aim to eliminate divergent national tax rules.

Keywords: tax, vouchers

UVOD

U vrijeme koncipiranja harmoniziranog sistema PDV-a u tadašnjoj Evropskoj zajednici, maloprodaja u članicama se temeljila na tradicionalnim modelima prodaje. Problematika oporezivanja vaučera se javlja kao posljedica primjene inovacija u prodaji i jačanja značaja marketinga za poslovanje, posebice u vrijeme brzog razvitka telekomunikacija i informatike, koji je doveo do pojave elektronske trgovine. Ekspanzija vaučera se ogledala ne samo u smislu veličine prometa dobrima i uslugama u kojem se javljaju, već i u pogledu pojave široke palete sofisticiranih oblika i formi vaučera. Vrijednost tržišta vaučera u EU se procjenjuje na 52 mlrd. EUR godišnje, s tim da samo prepaid vaučeri iz područja telekomunikacija imaju udio od 70%. Na poklon-vaučere se odnosi 9 mlrd. EUR, “članske” kartice (tzv. kartice lojalnosti kupaca određenim tržišnim centrima i sl.) 4 mlrd. EUR, a na diskontne kartice 2 mlrd. EUR (Deloitte,

2010). Budući da PDV direktive nisu sadržavale posebna pravila za oporezivanje vaučera, članice su uvodile vlastita nacionalna pravila oporezivanja. Nekonzistentnost pravila oporezivanja u članicama proizvela je mnogobrojne ekonomske, fiskalne i pravne implikacije, ne samo za članice već i za EU u cjelini, te se propisivanje jedinstvenih pravila oporezivanja vaučera PDV u EU nametnulo kao imperativ. Zastario i nefleksibilan pravni okvir oporezivanja PDV-om, čija izmjena zahtijeva jednoglasnu odluku svih članica EU, objektivno nije mogao pratiti, a kamoli ići u korak sa dramatičnim promjenama u trgovinskom poslovanju i plaćanjima u maloprodaji.

Evropska komisija (2006) je 2007. obavila konsultacije sa zainteresiranim kompanijama, kompanijama koje izdaju ili posluju vaučerima svih vrsta, kompanijama koje koriste ili uspostavljaju platne sisteme, s njihovim savjetnicima i dr. Nakon konsultacija Komisija je 2012. objavila prijedlog izmjena Direktive Vijeća 2006/112/EC. Izmjene Direktive su imale za cilj da se izvrši harmonizacija definicije vaučera

* Šef Odjeljenja za makroekonomsku analizu Upravnog odbora UIO i docent na Fakultetu pravnih nauka Panevropskog univerziteta „Apeiron” Banjaluka.
E-mail: dinka.antic@uino.gov.ba

i njihovog poreskog tretmana u smislu ujednačavanja vremena i mjesta njihovog oporezivanja, da li je to moment prodaje vaučera ili moment otkupa ili moment realizacije vaučera. Drugo pitanje koje je trebalo da se riješi izmjenama Direktive bilo je razlikovanje vaučera od ostalih oblika plaćanja, koji se smatraju finansijskim uslugama i koji su oslobođeni plaćanja PDV-a. Konačno, bilo je potrebno uvesti zajednička pravila oporezivanja distribucije vaučera između članica koja se odvija preko lanca posrednika. Očekivalo se da će se izmjene Direktive primjenjivati od 2015, kada je bio predviđen početak implementacija posljednje faze reforme oporezivanja digitalnih usluga. S obzirom na direktnu vezu ekspanzije vaučera i razvitka elektronskih usluga, okončanje reforme oporezivanja digitalnih usluga (elektronskih, telekomunikacijskih i dr.) predstavljalo je pogodan moment i za definiranje konačnih pravila oporezivanja vaučera. Nakon analize primjedbi na prijedlog izmjena Direktive, Komisija je ipak odlučila da revidira prijedlog izmjena, na način da se fokusira samo na jednonamjenske i višenamjenske vaučere. Vijeće EU je 27.6.2016. usvojilo revidirani prijedlog izmjena Direktive Vijeća 2006/112/EC. Članice su obavezne da do kraja 2018. inkorporiraju nova pravila oporezivanja vaučera u nacionalne PDV propise. Očekuje se da će usvajanje jedinstvenih poreskih pravila dovesti do pravne sigurnosti u tom rastućem sektoru tržišta i eliminacije tržišnih distorzija i poreske evazije u članicama i na razini EU.

1. VRSTE VAUČERA

S obzirom na milenijsku tradiciju robne razmjene, a potom i razmjene usluga, pojava vaučera, kao oblika transakcije prometa dobrima i uslugama je relativno novijeg datuma, čija je ekspanzija vezana za brzi razvitak telekomunikacija i informatike. U vezi sa korištenjem pojma "vaučer" ne postoji konsenzus, budući da su kao sinonimi u upotrebi i pojmovi "kupon", "prepaid kartica" i sl. Evropska komisija se u svrhu oporezivanja PDV-om opredijelila za pojam "vaučer". Pojam vaučera obuhvata različite trgovačke sheme, koje se temelje na vaučerima koji nose pravo na dobra ili usluge ili na nižu cijenu dobara ili usluga u odnosu na onu koja je ponuđena ostalim kupcima. Navedeno pravo se može prikazati kao novčana vrijednost, kao postotak sniženja (diskonta) ili količinski, u jedinici mjere. Vaučer može imati i materijalnu i nematerijalnu narav. U fizičkom, materijalnom obliku javlja se kao kartica, bon papirnog formata, žeton ili tiket, dok se u nematerijalnom obliku javlja kao elektronska poruka na čipu ili drugom mediju, kojoj se uobičajeno pristupa pomoću PIN koda. Pri tome treba imati u vidu da i sama kartica može imati dvojni narav, materijalnu, kao kartica za kupovinu, ili nematerijalnu, kao prepaid kartica telekom operatera. Prilikom izdavanja i korištenja vaučera mogu se pojaviti četiri osobe koje su od značaja za PDV tretman transakcije. Izdavalac vaučera je osoba koja materijalno izdaje vaučer. Pored nje, može se pojaviti i osoba koja refundira. Radi se o osobi koja snosi ekonomske posljedice sadržine vaučera. Vrlo često su izdavalac i osoba koja refundira ista osoba. Otkupljivač je osoba koja otkupljuje vaučer, ali koja nužno ne mora da snosi ekonomske posljedice sadržine vaučera. Vrlo često je to ujedno i osoba koja refundira. Konačno, trgovac na malo je osoba koja je često otkupljivač vaučera.

U svrhu PDV tretmana, vaučeri se najčešće svrstavaju u tri grupe: besplatni vaučeri, jednonamjenski i višenamjenski vaučeri. U praksi se često koriste diskont vaučeri i poklon-vaučeri.

Besplatni vaučeri se izdaju bez plaćanja od strane korisnika. Izdaju se s namjerom promocije ili reklame određenog proizvoda ili usluge. Besplatni vaučer se može distribuirati kao "poklon-bon" u novinama ili kao poseban letak uz novine ili da se potencijalnim

kupcima dostavlja poštom ili ih kompanije mogu dijeliti izravno svojim kupcima. Postojale su dvojbe u vezi sa sadržinom definicije besplatnih vaučera, a s tim u vezi i sa poreskim tretmanom, koje su završavale sudskim sporovima između obveznika i poreskih administracija članica, čak i pred Sudom pravde EU – ("Sud"). Sud je u jednom od predmeta dao relevantan test za prosuđivanje da li je vaučer izdat besplatno ili je kupljen za određenu naknadu. Za tu prosudbu relevantna je činjenica da li kupac ima pravo da koristi popust. Odobravanje popusta (diskonta) ili niže cijene podrazumijeva da vaučer nije besplatan.

Diskont vaučeri nose pravo na nižu cijenu, koje se izražava postotkom smanjenja cijene ili fiksnim iznosom smanjenja (u odnosu na nominalnu cijenu). Prikaz nominalne cijene ne mijenja narav vaučera, budući da on predstavlja samo pravo od strane osobe koja refundira (izravno ili preko otkupljivača). To znači da kupac ne može iskoristiti vaučer na način da dobije novac neovisno o prodaji proizvoda koji se promovira putem vaučera. Postoji problem da se povuče linija razgraničenja između diskontnog vaučera koji daje pravo kupcu na popust prilikom prodaje i diskonta (tj. rabata), koji predstavlja način da posrednik zaradi svoju maržu. Ukoliko se otkupljivač razlikuje u odnosu na izdavatelja vaučera, najčešće vaučeri nose pravo na rabat umjesto prava da se prime određena dobra i usluge. To pravo se iskazuje na način da je vrijednost zapisana na vaučeru ili memorirana u čipu vaučera. Budući da nema naknade, već samo rabat, u smislu PDV-a, osim smanjenja oporezivog iznosa dobara ili usluga koji daju pravo na rabat nema nikakvih drugih posljedica. Postoje i situacije kada diskontne vaučere refundira treća osoba iako ih otkupljuju trgovci na malo. Treća osoba može biti sam izdavalac vaučera ili osoba koja postupa po ovlaštenju izdavatelja. Pored prava kupca na određeni popust, postoji i pravo otkupljivača da primi novac od osobe koja refundira (izdavalac ili neka treća osoba).

Poklon-bonovi predstavljaju besplatne vaučere koji nose pravo razmjene za određena dobra ili usluge, bez dodatnog plaćanja. Poklon-bonovi obično imaju nominalnu vrijednost otisnutu na bonu. Ova vrsta vaučera ne nosi pravo na rabat.

Jednonamjenski vaučeri (SPV – Single Purpose Voucher) mogu se pojaviti u svim oblicima, materijalnim i nematerijalnim. Oni nose pravo primitka određenih dobara ili usluga, pravo popusta prilikom kupovine dobara ili usluga ili pravo da se refundiraju u momentu otkupa od strane otkupljivača ili osobe koja refundira. Pravo se može izraziti bilo kao novčani iznos, postotak smanjenja ili količinski, u jedinici mjere. Vaučeri prestaju biti jednonamjenski vaučeri ukoliko se unaprijed ne mogu znati stope PDV-a kojima će se oporezovati dobra ili usluge koje će biti kupljene vaučerom. Navedena situacija je karakteristična za prekogranične prodaje u kojima zemlja izdavatelja vaučera nije i zemlja u kojoj će se vaučer realizirati. U tom slučaju, vaučer se smatra višenamjenskim vaučerom.

Višenamjenski vaučeri (MPV – Multi Purpose Voucher) predstavljaju sve ostale kategorije vaučera koje se ne mogu svrstati pod besplatne ili jednonamjenske vaučere.

2. OPOREZIVANJE VAUČERA U EU

Šestom PDV direktivom nisu propisana pravila za oporezivanje vaučera, niti je bilo smjernica u vezi s tim. U pogledu oporezivanja vaučera nema dvojbi, radi se o oporezivoj transakciji, a jasno se može razlučiti da li je u pitanju oporezivanje dobara ili oporezivanje usluga. Problem nastaje kod primjene tehničkih pravila oporezivanja u vezi sa utvrđivanjem osnovice oporezivanja i momenta oporezi-

vanja. Problem ne postoji ukoliko se radi o direktnoj prodaji između trgovca na malo i kupca. Međutim, ukoliko se radi o lancu posrednika ili prometu u drugim članicama, teško je osigurati jedinstven poreski tretman prema važećim PDV pravilima.

Nepostojanje jedinstvenih obvezujućih pravila uz divergetne poreske tretmane članica donijelo je niz štetnih posljedica po članice i EU u cjelini, posebno nakon širenja EU sa 15 na 28 članica. Za obveznike, svaka nedosljednost i neusklađenost u oporezivanju, u pogledu obračuna poreza i ostalih obveza vezanih za poštivanje poreskih propisa, unosi visoku dozu pravne nesigurnosti, što u konačnici odvraća kompanije od širenja poslovanja u drugim članicama, a EU čini manje atraktivnim mjestom za ulaganja investitora iz trećih zemalja. Nekonzistentna i divergentna pravila oporezivanja proizvode i fiskalne implikacije po budžete članica. Na prvom mjestu, nejasna pravila oporezivanja uvijek predstavljaju pogodno tlo za različita poreska tumačenja i okidač za traženje načina da se izbjegne plaćanje poreza, pogotovo danas, kada su razvijene složene sheme agresivnog poreskog planiranja. Drugo, s obzirom na ekspanziju prekogranične trgovine u EU, nekonzistentan poreski tretman vaučera dovodi do pojave dvostrukog oporezivanja ili dvostrukog neoporezivanja. Dvostruko oporezivanje se javlja ukoliko se u jednoj članici vaučer oporezuje u momentu izdavanja, a u drugoj članici u momentu korištenja ili otkupa. U tom slučaju, obje članice ubiru PDV, što opterećuje kompaniju koja prodaje vaučere u drugoj članici. Slučaj neoporezivanja vaučera se javlja u situaciji kada u prekograničnom prometu članica koja izdaje vaučer oporezuje PDV u momentu njegovog korištenja, a članica u kojoj se upotrebljava vaučer oporezuje vaučer u momentu izdavanja. Izdavanje vaučera u jednoj članici i upotreba u drugoj u takvim okolnostima će dovesti do toga da PDV neće biti plaćen ni u jednoj članici. Navedene štetne pojave u oporezivanju dovode i do ekonomskih implikacija. Dvostruko oporezivanje stavlja u nepovoljan položaj kompanije koje su njime pogođene i na domaćem i na tržištu EU, dok neoporezivanje favorizira za poslovanje određene članice, određene privredne grane i kompanije. U takvoj situaciji prirodno postaje ponašanje trgovaca da traže načine kako da izbjegnju plaćanje poreza, jer im to donosi niže cijene i veći promet. Velike kompanije u području telekomunikacija su pomoću prepaid kartica i uspostavljenih elektronskih platnih sistema razvile sheme izbjegavanja plaćanja poreza u trgovini koje već poprimaju sistemski karakter, budući da značajno pogađaju ekonomiju i prihode od PDV-a. Slično se dešava i sa kompanijama koje izdaju prepaid novčane kartice sa sličnim funkcionalnostima i uslugama kao što nude telekomunikacijske kompanije.

Može se zaključiti da neujednačenost pravila oporezivanja proizvodi distorzije na tržištu EU, koje u konačnici vode autarkičnoj ekonomiji, odnosno zatvaranju trgovinskih poslovnih aktivnosti u nacionalne okvire članica. Sve to u cjelini smanjuje efikasnost poslovanja, budući da kompanije, kapital i investicije idu u članice, privredne grane i kompanije koje imaju povoljniji poreski tretman. S obzirom da ne postoje jedinstvena pravila oporezivanja vaučera, članice su postupale u skladu sa nacionalnim interesima. Poreski tretmani se mogu sistematizirati prema određenim pristupima (EC, 2012). Najviše članica (17) oporezuje vaučere u momentu prodaje, pri čemu postoje različite modifikacije. Kipar oporezuje u vrijeme prodaje, a četiri članice u vrijeme korištenja vaučera. Prostale članice imaju posebna pravila ili oporezuju ad hoc, prema trenutačnim okolnostima.

Članice koje oporezuju vaučere u momentu izdavanja ili prve prodaje suočavaju se sa rizikom pojave tzv. poreske arbitraže ukoliko se u toj članici upotrebljavaju vaučeri koje je izdala članica koja ih oporezuje u momentu otkupa. Poreska arbitraža podrazumijeva aranžamne koji se temelje na razlikama u poreskim pravilima (visini stopa, opsegu ili momentu oporezivanja), a koje obveznicima omogućavaju uštede u porezima, odnosno veću dobit (IBFD, 2005).

U najvećem broju slučajeva, radi se o prepaid karticama mobilnih telekom operatera. S obzirom na to da neusklađeni poreski tretmani proizvode ozbiljne budžetske posljedice, potrebno je usklađivanje momenta oporezivanja. Na taj način dokinuće se i dvostruko oporezivanje u transakcijama koje podrazumijevaju suprotno kretanje prepaid kartica mobilnih operatera. Imajući u vidu da dvostruko oporezivanje slabi konkurentnost kompanija, mnogo češća pojava je dvostruko neoporezivanje, odnosno skretanje prometa prepaid kartica mobilnih operatera iz članice koja oporezuje u momentu otkupa u članice koje ih oporezuju u momentu izdavanja. Razmjere takvog legalnog izbjegavanja plaćanja PDV-a su tolike da će mjere koje podrazumijevaju jedinstveno oporezivanje vaučera donijeti značajan rast prihoda od PDV-a, a korisnik prihoda biće članica koja je do sada imala fiskalne gubitke zbog tzv. poreske arbitraže.

3. PROBLEMI U PRAKSI

Osnovni problem kod oporezivanja vaučera predstavlja nekonzistentna definicija, odnosno opseg oporezivanja. Izvor problema je nepostojanje definicije u PDV direktivi. Nekonzistentna definicija multiplicira problem, jer se sa nacionalne razine i odnosa poreski obveznik – poreska administracija prenosi na EU razinu u predmetima između obveznika i članica koji se nalaze pred Sudom pravde EU. Ni Sud nije mogao u svojim presudama dati jedinstvenu definiciju vaučera, a glavni razlog jeste širok dijapazon osobina i pojavnih oblika vaučera. Umjesto standardnog pristupa problemu oporezivanja vaučera, koji bi rezultirao standardnim definicijom i pravilima oporezivanja, Sud je pokušao rješavanjem određenih pitanja da pomogne obveznicima, članicama, odvjetnicima, savjetnicima i drugim zainteresiranim stranama da prevaziđu probleme s kojima su se suočavali u praksi. Zbog činjenice da ne postoji jedinstveni koncept vaučera, već njegova višeznačnost i višedimenzionalnost, propisivanje jedinstvene definicije vaučera nije moguće. Ono što je moguće jeste propisivanje definicija po kategorijama vaučera: besplatni vaučeri i vaučeri koji se plaćaju, jednonamjenski ili višenamjenski, te kao posebna supkategorija – diskontni vaučeri. Opsežna studija Deloitte (2010) o oporezivanju vaučera u EU je pokazala da postoji značajna polarizacija u strukturi tržišta vaučera, u kojem daleko najveći udjel imaju prepaid telekomunikacijske kartice, koje mogu biti jednonamjenske ili višenamjenske. Obilježja i tehničke karakteristike vaučera, te pojava inovacija i novih funkcionalnosti predstavljaju veliki problem kod oporezivanja. Multinamjenski karakter prepaid kartica mobilne telefonije dovodi do toga da se neki dijelovi isporuka u vezi sa vaučerima ne mogu tretirati kao oporezivi promet. Primjerice, novčani transferi između korisnika prepaid mobilne kartice i dobavljača dobara i usluga mogu biti izuzeti iz oporezivanja PDV-om sukladno čl. 135(1)(d) PDV direktive kao novčani transfer (tj. finansijska usluga). S druge strane, kupovina prepaid telefonske kartice može se smatrati avansnim plaćanjem dobara i usluga koja će naknadno biti isporučena imaoču kartice. Transakcija kupovine u ovom slučaju se smatra oporezivom PDV-om sukladno čl. 63 PDV direktive. Međutim, oporezivanje prepaid kartice otvara nove probleme u prekograničnim transakcijama, budući da se u momentu kupovine prepaid kartice ne može jasno znati za koja dobra ili usluge će se koristiti, odnosno da li će se primijeniti standardna ili snižena stopa PDV-a ili čak izuzimanje iz oporezivanja u zemlji u kojoj će se kartica koristiti.

Brzi tehnološki napredak u sferi telekomunikacija i informatike donosi brze promjene u primjeni telefonskih prepaid kartica. Osim za telekomunikacijske usluge, ove kartice se mogu koristiti i za kupovinu usluga od ostalih dobavljača, npr. usluga pribavljanja

informacija o vremenskim prognozama, prometnih ili finansijskih informacija, medicinskih savjeta, muzike, zvučnih signala za telefone, usluga parkinga ili sudjelovanja u online lutrijama i igrama na sreću. Opseg usluga koji je omogućen pretplatnicima mobilne telefonije se povećava svakodnevno. Danas je moguće u nekim zemljama preko prepaid kartice slati novac po nižim transakcijskim troškovima nego što je to uobičajano standardnim platnim sistemima. U ovom slučaju se promet nekom uslugom koju pruža treća strana plaća prepaid karticom mobilne telefonije. Stoga, navedeni način pružanja usluga kombinira pružanje telekomunikacijske usluge sa pružanjem drugih usluga. U smislu oporezivanja PDV-om od značaja je određivanje PDV obveze osoba koje su uključene u takvu transakciju. Pri tome, moguće su različite situacije kombiniranja usluga, da telekomi pružaju usluge kojima omogućavaju konačnom primatelju usluge da dobije određeni sadržaj od treće strane (tj. "provajdera" informacija) ili da telekomi pružaju paket usluga konačnom primatelju nakon što se sadržina usluge isporuči telekomu od strane treće osobe (dobavljača), a konačni primatelj usluge kombiniranu uslugu plaća telekomu prepaid karticom. Prilikom pružanja kombiniranih usluga mogu se desiti različiti problemi koji imaju utjecaja na obračun PDV-a. Pružanje usluga preko prepaid kartica je praktičan metod prodaje za dobavljače, jer se isporuka vrši putem mobilnog telefona, a dobavljač ne zna o kojim se kupcima radi. Ukoliko poslovni odnos između telekoma i dobavljača usluga nije jasno postavljen, može se desiti da telekom obračuna PDV na ukupan iznos usluge (telekomunikacijska i usluga dobavljača). Međutim, imajući u vidu da se putem prepaid kartice mobilnog telefona mogu pribaviti i usluge koje nisu oporezive (npr. finansijske ili medicinske informacije) obračun PDV-a na ukupnu uslugu povlači pitanje korekcije ulaznog PDV-a koji se može priznati kao odbitak kod obračuna obveze, odnosno izračuna tzv. srazmjernog odbitka kojeg mogu prikazati obveznici koji imaju i oporezivi i oslobođeni promet dobrima i uslugama. U takvom slučaju, dio ulaznog PDV-a koji se ne može odbiti teretio bi troškove telekoma, umanjujući dobit iz poslovanja. Konačno, može nastati konfuzija ukoliko obveznici koji su uključeni u transakciju nemaju konzistentan pristup obračunu PDV-a.

Standardna pravila oporezivanja nalažu da se PDV obračunava u momentu isporuke dobara i pružanja usluga, ali i u slučaju avansnih plaćanja prije prometa dobrima ili uslugama. Ukoliko se vaučer može koristiti samo unutar članice koja ga je izdala za promet određenih dobara, tada se odmah po izdavanju zna stopa po kojoj će se obračunati PDV. Međutim, ukoliko se pomoću vaučera može nabavljati širok spektar dobara ili usluga, a u članici postoji više stopa PDV-a, tada nije moguće unaprijed znati stopu po kojoj će PDV biti obračunat. Problem postaje još složeniji ukoliko se karticom izdatom u jednoj članici nabavljaju dobra ili usluge drugoj članici. U tom slučaju, vrijeme oporezivanja ne može se uvijek vezati za vrijeme kupovine vaučera. Prodaja prepaid telefonskih kartica može biti kompleksna transakcija koja uključuje više posrednika, a u slučaju EU i više članica. Usluga posredovanja se može smatrati uslugom promocije isporuke određenog dobra ili usluge koji se mogu kupiti takvom karticom. U tom slučaju, posrednik obračunava PDV na svoju proviziju, a izdavalac prepaid telefonske kartice pruža oporezivu telekomunikacijsku uslugu imaocu kartice. Posljedično, PDV plaćen za usluge posredovanja bi se morao odbiti kao ulazni PDV. Logika izdavanja i upotrebe vaučera nalaže da se na neiskorištene vaučere ne obračunava PDV. Prema statistikama članica, evidentiraju se sve veći iznosi neiskorištenih vaučera, pogotovo poklon-bonova, što izaziva pozornost poreskih administracija. U opsežnoj studiji Evropske komisije¹ je procijenjeno da je oko 10% neiskorištenih vaučera, s tim da udio značajno varira s obzirom na vrstu vaučera

i vrstu tržišta na kom se može realizirati. Vežanje oporezivanja za momenat korištenja vaučera donosi gubitak prihoda, a eventualna promjena pravila da datumom isteka vaučeri postaju oporezivi navela bi obveznike koji ih izdaju da stalno prolongiraju rok važenja.

4. IZMJENE PDV DIREKTIVE

Osnovni cilj izmjene PDV direktive jeste harmonizacija pravila oporezivanja vaučera u EU. Proces harmonizacije, zbog kompleksnosti materije, zahtijevao je precizne definicije i pojašnjenja. Jednoobraznom primjenom pravila oporezivanja vaučera od strane svih članica ukloniće se pravna nesigurnost iz PDV sistema u EU i smanjiće se prostor za djelovanje štetne poreske konkurencije i pojavu poreske evazije. Ujednačavanje pravila oporezivanja vaučera treba dovesti do eliminacije dvostrukog oporezivanja i dvostrukog neoporezivanja, što će doprinijeti većem stepenu neutralnosti PDV-a i uklanjanju tržišnih distorzija koje proizvodi selektivno oporezivanje na konkurentnost kompanija. S obzirom na rastuće tržište vaučera, uklanjanje prostora za pojavu dvostrukog neoporezivanja će povećati prihode članica koje su do sada bile oštećene zbog izbjegavanja plaćanja poreza. Uklanjanjem dvostrukog oporezivanja daće se zamah širenju e-trgovine i ostalih modernih oblika prodaje, telekomunikacijskih i informatičkih usluga, čime će tržište EU postati propulzivnije i atraktivnije za ulaganja i investitore.

Komisija je prilikom koncipiranja izmjena Direktive uzela u obzir iskustva članica u dosadašnjoj primjeni pravila oporezivanja vaučera s obzirom na neusklađenosti koje se javljaju u pogledu mjesta i/ili momenta oporezivanja vaučera, te presude Suda (Court of Justice of the EU), u cilju osiguranja konzistentne primjene presuda u članicama i kreiranja jasnog pravnog okvira za oporezivanje vaučera. U nedostatku jedinstvenih pravila, određene dvojbe s kojima su se suočavali obveznici i poreske administracije rješavale su se putem Suda pravde EU. Na taj način je formiran case law koji je predstavljao dragocjen izvor smjernica za oporezivanje vaučera. Osim toga, case law je doveo do tihe konvergencije pravila oporezivanja članica. Umjesto da se dogradnjom pravnog okvira, kao mehanizmom pozitivne poreske integracije, ostvari harmonizacija oporezivanja vaučera na razini EU, korišteni su sudski mehanizmi koji predstavljaju represivne mehanizme tzv. negativne poreske integracije EU. Prema Ugovoru o osnutku EU, sve članice, uključujući i one na koje se presude Suda ne odnose, dužne su da implementiraju presude Suda i da prilagode nacionalne propise. Uloga Suda u vezi sa oporezivanjem vaučera je bila od velikog značaja, jer je i ono malo zajedničkih pravila oporezivanja vaučera u EU uglavnom rezultat djelovanja Suda. Ipak, izmjene PDV direktive su bile nužne, jer su presude Suda imale ograničen domet zbog fokusiranosti na određene predmete, te nisu mogle ponuditi cjelovita rješenja i ukloniti pravnu neizvjesnost s kojom su se suočavali obveznici, poreske administracije članica, sudovi i fiskalne vlasti članica. Jedinstvena pravila oporezivanja vaučera treba da uklone sve oblike diskriminacije koja se pojavila ekspanzijom vaučera. To u osnovi podrazumijeva usklađivanje i izjednačavanje poreskog tretmana prometa dobrima i uslugama bez obzira na to da li se prodaja vrši tradicionalnim metodama ili se koriste inovativni platni sistemi koji se temelje na inovacijama i tehnološkom napretku, razvitku telekomunikacija i informatike.

Imajući u vidu kompleksnost problematike vaučera, pogotovo u pogledu vrsta i pojavnih oblika koji su podložni stalnim modifikacijama i inovacijama, te preplitanjem funkcija vaučera sa obilježjima

¹ Deloitte, 2010. "Study of the VAT treatment and quantification of vouchers at an EU level for the provision of economic analysis in the area of taxation". Final Report of 14 July 2010.

platnih sistema, Evropska komisija se odlučila da ponudi prijedlog koji će dati rješenja za najveći broj transakcija prometa dobrima i uslugama u kojima se koriste vaučeri.

5. DEFINICIJA VAUČERA

Prilikom definiranja vaučera potrebno je postaviti jasne granice između vaučera i različitih "surogata", koji mogu imati neke sličnosti sa obilježjima vaučera. U toj "sivoj zoni" nalaze se karte za prijevoz, karte za kino i muzeje, poštanske marke i sl. U preambuli izmjena Direktive izričito je navedeno da se donošenjem izmjena Direktive ne mijenja njihov poreski tretman. Drugo, vaučere je potrebno razlučiti od instrumenata plaćanja. Prema izmjenama Direktive, vaučeri mogu biti u fizičkoj ili elektronskoj formi. U cilju propisivanja definicije vaučera u IV dijelu Direktive, u kojem se definiraju oporezivi promet dobrima i uslugama i interni promet, dodano je poglavlje 5. Novim čl. 30a date su definicije vaučera i glavnih podvrsta vaučera čiji poreski tretman se propisuje izmjenama. Prema čl. 30a(1), vaučer predstavlja instrument kod kojeg postoji obveza da ga se prihvati kao naknada ili dio naknade za isporuku dobara i usluga, ukoliko se dobra i usluge trebaju isporučiti ili su identiteti potencijalnih isporučilaca navedeni na samom instrumentu ili na dokumentaciji koja se odnosi na njega, uključujući i pravila i uslove korištenja takvog instrumenta. Izmjenama Direktive vaučeri se u svrhu oporezivanja PDV-om svrstavaju u jednonamjenske i višenamjenske. Prema čl. 30a(2), jednonamjenski vaučeri podrazumijevaju vaučere kod kojih su mjesto isporuke dobara i usluga na koje se vaučer odnosi i stopa PDV-a koji se obračunava na ta dobra ili usluge poznati u momentu izdavanja vaučera. Prema čl. 30a(3), višenamjenski vaučeri predstavljaju sve ostale vaučere koji se ne svrstavaju u jednonamjenske vaučere.

6. PRAVILA OPOREZIVANJA VAUČERA

Razvrstavanje vaučera na jednonamjenske i višenamjenske je potrebno kako bi se pravilno primijenila nova pravila oporezivanja koja su uvedena novim čl. 30b. Prema čl. 30b(1), oporezivanje jednonamjenskog vaučera ovisi o tome da li transfer vaučera vrši oporeziva osoba u svoje ime ili u ime druge oporezive osobe, te o tome da li su izdavalac vaučera i isporučilac dobara ista osoba.

Svaki transfer jednonamjenskog vaučera koji vrše oporezive osobe koje djeluju u svoje ime smatraće se isporukom dobara i usluga na koje se vaučer odnosi. Stvarna isporuka dobara ili stvarno pružanje usluga u zamjenu za jednonamjenski vaučer koji je prihvaćen kao naknada ili dio naknade od strane isporučioaca neće se smatrati neovisnom transakcijom. Iz navedenog proizlazi da su transfer vaučera i isporuka dobara ili usluga koje slijede nakon toga jedna transakcija u svrhu oporezivanja PDV-om. S druge strane, ukoliko je transfer jednonamjenskog vaučera izvršen od strane oporezive osobe koja djeluje u ime druge oporezive osobe, takav transfer će se smatrati isporukom dobara i usluga na koje se odnosi vaučer od strane druge osobe u čije ime djeluje oporeziva osoba. Ukoliko isporučilac dobara i usluge nije oporeziva osoba koja je, djelujući u svoje ime, izdala jednonamjenski vaučer, smatraće se da je taj isporučilac isporučio oporezivoj osobi dobra i usluge koje se odnose na vaučer.

Prilikom oporezivanja višenamjenskih vaučera, PDV treba obračunati kad se isporučuju dobra i usluge na koje se vaučer odnosi. Prema čl. 30b(2), PDV-om se oporezuje stvarna isporuka dobara ili stvarno

pružanje usluga od strane dobavljača na osnovu višenamjenskog vaučera kao naknade ili dijela naknade, dok svaki prethodni transfer tog višenamjenskog vaučera neće biti oporeziv. Ukoliko transfer višenamjenskog vaučera vrši oporeziva osoba drugačija od oporezive osobe koja izvršava transakciju koja je oporeziva (tj. stvarnu isporuku dobara ili stvarno pružanje usluga), bilo koja isporuka usluga koja može biti identificirana, poput usluga distribucije ili promocije, biće oporeziva. Iz ovog može se zaključiti da se samo posredničke usluge ili odvojene usluge, poput distribucije ili promocije, mogu oporezovati. Stoga, ukoliko oporeziva osoba koja ne djeluje u svoje ime prima neku odvojenu naknadu za transfer vaučera, navedena naknada treba biti oporeziva u skladu sa standardnim pravilima oporezivanja.

Propisivanje pravila oporezivanja zahtijeva i reguliranje oporezive osnove. Za jednonamjenske vaučere za koje se smatra pogodnim da se oporezuju prilikom transfera, uključujući i u momentu izdavanja vaučera od strane oporezive osobe koja djeluje u svoje ime, svaki transfer, uključujući i izdavanje vaučera, smatra se isporukom dobara ili usluga na koje se jednonamjenski vaučer odnosi. Pri tome će oporeziva osoba obračunati PDV na osnovicu koju čini naknada koju primi za jednonamjenski vaučer, a u skladu sa standardnim pravilima utvrđivanja osnove iz čl. 73 PDV direktive. Ukoliko se pak jednonamjenski vaučer izdaje ili distribuira od strane oporezive osobe koja djeluje u ime druge oporezive osobe, za tu oporezivu osobu neće se smatrati da sudjeluje u isporuci na koju se odnosi vaučer.

Situacija kod višenamjenskog vaučera je umnogome drugačija. U tom smislu, uveden je novi čl. 73a, prema kojem će oporeziva osnovica kod isporuke dobara i usluga na višenamjenski vaučer biti jednaka naknadi koja je plaćena za vaučer, ili, u slučaju da je nepoznata informacija o naknadi, novčanoj vrijednosti koja je navedena na višenamjenskom vaučeru ili pratećoj dokumentaciji, umanjenoj za iznos PDV-a obračunatog na isporučena dobra i usluge. Da bi se osiguralo da je PDV koji se plati na višenamjenski vaučer korektno obračunat u situacijama kada je PDV obračunat u momentu korištenja vaučera, isporučilac dobara i usluga treba obračunati PDV na naknadu koja se plati za višenamjenski vaučer. Ukoliko se višenamjenski vaučer koristi djelimično u smislu isporuka dobara i usluga, oporezivi iznos treba da bude jednak odgovarajućem dijelu naknade ili novčane vrijednosti, umanjene za iznos PDV-a koji se odnosi na dobra i usluge koje su isporučene.

ZAKLJUČAK

Vaučer je postao simbol svih oblika trgovine u kojima se plaćanje ili promocija dobara ili usluga vrši pomoću elektronske kartice, bona ili kupona. Tržište vaučera u EU je raslo uporedo sa rastom tržišta informatičkih i telekomunikacijskih usluga. Pravila oporezivanja PDV-om na razini EU kreirana su za tradicionalne metode prodaje u trgovini. U nedostatku jedinstvenih pravila oporezivanja PDV-om, članice su primjenjivale nacionalna pravila. Autonoman i nekonzistentan tretman oporezivanja vaučera u članicama proizvodio je probleme poslovnoj zajednici i poreskim administracijama u smislu pravne nesigurnosti u poslovanju na tržištu Unije. Rast tržišta vaučera u takvim uslovima dovodio je do dvostrukog oporezivanja ili dvostrukog neoporezivanja, sa negativnim posljedicama po prihode i konkurentnost EU. Neusklađenost pravila oporezivanja stvorila je prostor za pojavu štetne poreske konkurencije između članica i tržišnih distorzija. Izmjenama Direktive Vijeća 2006/112/EC propisane su definicije jednonamjenskih i višenamjenskih vrsta vaučera, u cilju lakšeg razlikovanja u konkretnim situacijama oporezivanja.

Uvedena su jedinstvena pravila oporezivanja prema kojima se transfer jednonamjenskog vaučera smatra prometom dobrima ili uslugama na koje se odnosi vaučer. Višenamjenski vaučeri će biti oporezivi samo u momentu njihovog otkupa, iz čega proizlazi da transferi vaučera u prometnom lancu neće biti oporezivi. Osnovicom za obračun PDV-a smatraće se prodajna cijena koju plaća potrošač ili nominalna vrijednost vaučera umanjena za pripadajući PDV na dobra i usluge koji se isporučuju. Iako je problematika vaučera izuzetno kompleksna, počevši od brojnih vrsta i modaliteta primjene, izmjene Direktive fokusiraju se samo na dvije osnovne vrste vaučera, koji imaju daleko najveći udio na tržištu vaučera, čime će se eliminirati najveći dio fiskalnih i ekonomskih distorzija koje je proizvodio autonoman pristup oporezivanju vaučera u članicama EU.

IZVORI

1. Council Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax, OJ L 347, 11.12.2006.
2. Council Directive amending Directive 2006/112/EC as regards the treatment of vouchers, Brussels, 10 June 2016.
3. Deloitte, 2010. "Study of the VAT treatment and quantification of vouchers at an EU level for the provision of economic analysis in the area of taxation". Final Report of 14 July 2010.
4. EC, 2006. Consultation Paper on modernising the Value Added Tax treatment of vouchers and related issues.
5. European Court of Justice, case law.
6. EC, 2012. European Commission, Commission staff working document, Impact Assessment, Accompanying the document, Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax, as regards the treatment of vouchers, SWD(2012) 127 final, Brussels, 10.5.2012.
7. IBFD, 2005. International Tax Glossary. 5th edition. Amsterdam.
8. Sixth Council Directive 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonisation of the laws of the Member States relating to turnover taxes – Common system of value added tax: uniform basis of assessment (OJ 1977 L 145, p. 1).